

DOI: 10.52363/2414-5866-2021-2-4

УДК 338.48(477)

Лопатченко І.М., к.держ.упр., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,

ORCID: 0000-0002-4838-2154,

Статівка О.М., здобувач вищої освіти, ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,

ORCID: 0000-0001-6731-4029

Lopatchenko I., Ph.D of Public administration, Lecturer of the Training Research and Production Centre, National university of civil defence of Ukraine, Kharkiv, Stativka O., Student, Training Research and Production Centre, National university of civil defence of Ukraine, Kharkiv

ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕЛЕНИМ ТУРИЗМОМ В УКРАЇНІ

EXPOSITION OF THE EUROPE UNION AND CONTRACTICATION IN THE PROCESSION OF THE PROCESSION OF THE GOSPARENCY OF GREEN TOURISM IN UKRAINE

В роботі досліджуються основні проблеми, що стосуються розвитку туристичного бізнесу та зеленого туризму. Висвітлюється проблематика конкурентоспроможності України на європейському ринку туризму, сучасний стан українського туризму, а також особливості його розвитку в умовах євроінтеграції. Розглянуті основні напрями дослідження розвитку туристичного бізнесу та його вдосконалення. Розглянуто ринок туризму України у контексті його інтеграції в загальне середовище ЄС, додаткового поштовху розвитку інфраструктури. Визначено стратегію підвищення привабливості України як суб'єкту ринку туристичних послуг на міжнародному рівні.

Ключові слова: *публічне управління, туризм, туристична індустрія, зелений туризм, інфраструктура туристичного бізнесу.*

In work the basic problems relating to the development of tourism in general and green tourism are studied. Reveals the problems of Ukraine's competitiveness in the European tourism market, the current state of Ukrainian tourism, and also its development in conditions of Eurointegration. The tourism market of Ukraine in the context of its integration into the general environment of the EU, an additional impetus to the development of infrastructure are researched. The strategy of increasing the attractiveness of Ukraine as a subject of the tourist market at the international level is defined.

Keywords: *public administration, tourism, tourist industry, green tourism, infrastructure of travel business.*

Постановка проблеми. Українська держава займає величезну територію на мапі Європи. Привабливі кліматичні, гідрологічні, географічні умови створюють неабиякий потенціал для розвитку в'їзного туризму в нашій країні. Особливою принадою для іноземних гостей може стати складова зеленого туризму, яка має величезні перспективи. Проте організація та розвиток цього виду туризму в Україні перебуває на етапі становлення, особливо в розрізі публічного управління даним процесом. Тому використання досвіду й допомоги країн Європейського Союзу, як одних з лідерів у розвитку зеленого туризму у світі є велими актуальним й сприятиме динамічному поширенню цього виду туризму в нашій державі.

Постановка завдання. Мета статті полягає в аналізі та обґрунтуванні основних складових туристичного бізнесу в Україні, зеленого туризму, а також в розгляді проблем, що відносяться до розвитку туристичної галузі та аналізу її конкурентоспроможності. Це передбачає виконання наступних завдань: дослідження різноманітних проблем функціонування туристичної галузі України; оцінка ринку туризму України в умовах його інтеграції в загальне середовище в ЄС; характеристика напрямів державної політики у сфері туризму на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління, становлення та функціонування туристичної індустрії присвячено праці багатьох вітчизняних вчених (С. Н. Домбровська, В. Василюха, Бурак Д.І., Бакурова А.В., Діденко А.В., М.Ю. Барна та ін.). У своїх працях автори розглядають різні аспекти суті, функцій та особливостей ринку туристичних послуг. Поряд з тим не до кінця розкритими залишаються питання особливостей управління, організації та розвитку туристичної індустрії в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Індустрія туризму сьогодні є однією з найбільших високоприбуткових і найбільш динамічних галузей економіки, у якій зайнято понад 130 млн. осіб, тобто кожен шістнадцятий працівник у світі. Зелений туризм – вид туризму, який приділяє особливу увагу захисту довкілля та культури регіону. Водночас зелений туризм часто асоціюється із місцевістю та природними територіями, не охопленими діяльністю людини. Він також охоплює діяльність туристичної галузі в цілому зі зменшення наслідків негативного впливу на довкілля. Зелений туризм на природних територіях може бути різних видів, найбільш поширеними з яких є: агротуризм, під час якого туристи відвідують господарства та беруть участь у сільськогосподарській діяльності; етнографічний та культурний туризм, під час якого туристи залучаються до конкретних соціальних і суспільних аспектів території; туризм на природних територіях, під час якого туристи оцінюють природні характеристики території. У будь-якому разі «зелений» аспект туризму означає, що спосіб, яким ведеться туристична діяльність, має сприяти збереженню території чи місцевості, яку було відвідано, незмінною. Отже, сутність зеленого туризму полягає в тому, щоб екологічний слід (включаючи природне й культурне середовище) було зведено до мінімуму, наскільки це можливо [3].

На сьогоднішній день в Україні публічне управління зеленим туризмом має недостатню правову основу, так як розглядається в Законі України «Про туризм» лише як вид туризму та не містить чіткого визначення. Слід зазначити, що такі особливості не вказані і в інших законах України, в тому числі у Законі України «Про особисте селянське господарство» (ОСГ). Право ОСГ займатися сільським зеленим туризмом визначено Законом України «Про особисте селянське господарство», в якому також закріплені такі основні положення:

- сільський зелений туризм є одним з різновидів господарської діяльності у межах особистого господарювання сільського господаря;
- сільський зелений туризм ;
- це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають;
- діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму, не відноситься до підприємницької діяльності [4].

Ці види туризму стали досить поширеними й активно розвиваються в багатьох країнах Європи. Характерно, що в розвинених країнах зелений туризм є популярним не лише серед населення із середнім рівнем доходу, а й серед заможного населення. Він є особливо придатним для розвитку малого бізнесу в сільських регіонах, оскільки малий бізнес може легко інтегруватися до місцевих умов і може надати представникам міського населення можливість набути того досвіду зеленого туризму, якого вони очікують. Найбільш сприятливі передумови для розвитку сільського зеленого туризму існують на територіях національних природних і регіональних ландшафтних парків, де є можливість поєднати в повноцінному відпочинку пізнання природничого, історико-етнографічного та культурного потенціалу регіону. Тому саме тут важливою складовою розвитку є ефективне державне регулювання процесів розвитку публічного управління зеленим туризмом. Справа розвитку сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації сільської місцевості. Сільський туризм є важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо), стабілізації чисельності сільського населення та створення нових форм доходів у сільській економіці [2].

Хоча зелений сільський і природний туризм може бути найбільш тісно пов'язаний із внутрішнім туризмом, український сільський туризм може стати візитною карткою України на міжнародному туристичному ринку. Реклама необхідна в контексті як міжнародного, так і внутрішнього туризму. У розрізі публічного управління зеленим туризмом була створена Спілка сприяння розвитку сільського (зеленого) туризму, яка об'єднує 14 регіональних осередків, які ведуть облік сільських господарів, що готові приймати відпочивальників; проводять освітньо-правову та інформаційну роботу; допомагають у реалізації турпродукту сільських господарів на туристичному ринку. Найактивніше такі осе-

редки діють у Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Львівській і Полтавській областях [3].

Сільський зелений туризм – один із найперспективніших видів відпочинку у Карпатському, Поліському, Подільському, Наддніпрянському регіонах. Для сільських мешканців України цей вид туризму є найкращим стимулом для започаткування й розвитку підприємницької діяльності, що дає додаткові прибутки та підвищує рівень зайнятості членів сільських родин. Крім цього, діяльність сільських громад із організації агрорекреаційного сервісу стимулює облаштування сільських осель та благоустрій сільських місцевостей, створює додаткові шляхи наповнення місцевих бюджетів, перетворюється на вагомий чинник перспективного розвитку сільських територій [1].

Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в усіх регіонах України зумовлена такими обставинами [3]:

- регіони України володіють значним рекреаційним потенціалом;
- збережена етнокультурна самобутність історичних регіонів України (Буковина, Покуття, Закарпаття, Волинь, Поділля, Слобожанщина тощо) виступає ексклюзивною національною і міжнародною туристичною конкурентною перевагою;
- розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для відродження традиційного господарського укладу та оздоровлення економіки аграрних районів;
- поширення в Україні практики організації агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем регіонів, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо;
- практика організації для туристів відпочинку на селі сприяє зміні екологічної свідомості населення, тому здатна відігравати важливу роль у збереженні довкілля;
- ця форма масової рекреації сприяє вихованню національно-патріотичних почуттів.

Родзинкою сільського зеленого туризму може і має стати яскрава анімація, тобто поєднання програм обслуговування, відпочинку й дозвілля туристів ігровими елементами та шоу-програмами на базі історико-етнографічної й культурної спадщини регіону. Прикладом може бути музейно-анімаційне середовище козацької доби на острові Хортиця, де з перших кроків турист потрапляє у світ запорізького козацтва і, коли є бажання, може спробувати зварити козацький куліш, опанувати козацькі ремесла, взяти участь у козацьких кінних іграх, набути навичок ратного мистецтва тощо.

Досвід Польщі свідчить, що мінімальна кількість днів завантаженості агротуристичної діяльності становить 60–80 днів упродовж року. Тому потрібно використовувати будь-яку можливість для продовження сезону. В Україні літній період відпусток триває 6–8 тижнів, у гірських районах можна додати ще 4–6 тижнів узимку. Господарства, розташовані неподалік від лісу чи річки, можуть пропонувати осінній відпочинок (збирання грибів, ягід, риболовлю тощо) та весняний, коли основною атракцією є контакт із природою [5].

Словенія успішно розвиває туризм, і третину ВВП країна отримує з цієї сфери. Левова частка цього успіху – зелений туризм. Муніципалітети розробляють туристичні продукти, туристичні маршрути, настільки цікаві, що туристи приїжджають із задоволенням та залишають свої гроші. Муніципалітети залучають місцевих підприємців до забезпечення сфери туризму, зокрема власників житла, де можна зупинитися для ночівлі, жителів, які можуть забезпечити туристичні атракції, ознайомити з місцевими особливостями [6]. Й вже є перші приклади використання словенського досвіду у розвитку зеленого туризму та залученні інвестицій для його становлення. Фермерські господарства Львівської області після обміну досвідом у рамках програми партнерства «U-LEAD з Європою», почали приймати туристів, вчити людей виробляти сир за своїми особливими рецептами, сметану й молоко. Й ці нові елементи зеленого відпочинку користуються неабиякою увагою туристів.

Також на Львівщині, в Яремчанському районі завдяки використанню досвіду європейських країн та співпраці з проектом ПРОМІС було розроблено Стратегію розвитку туризму до 2027 року і План її реалізації, а згодом – Маркетингову стратегію Яремчанщини. Це стало суттєвим кроком у розвитку публічного управління зеленим туризмом. Задля стимулювання розвитку сфери гостинності в регіоні створено Асоціацію готельєрів та власників садиб Яремчанщини. Сьогодні вона є одним із ключових партнерів у втіленні стратегічно важливих заходів. Дбаючи про зростання кваліфікації підприємців та ефективний обмін досвідом у межах галузі, Асоціація провела чотири масштабні конференції готельєрів і рестораторів. Яремчанщина – найпопулярніша туристична локація українських Карпат. Більше ніж 250 готелів і понад 700 садиб сільського туризму щороку приймають тут близько 2 млн гостей. Так склалось історично, що всі населені пункти на території Яремчанської міської ради є курортними, тож економічний розвиток регіону прямо залежить від формування потоку туристів і створення для них високоякісної пропозиції туристичних продуктів та послуг. Для промоції Яремчанського краю було розроблено ряд продуктів і матеріалів, які в різних форматах розповідають потенційним гостям про туристичну привабливість регіону. Тепер за допомогою них туристи можуть легко дізнатися про найцікавіші природні локації та послуги місцевих підприємців. Наприклад, було створено сайт, який презентує туристичну сферу Яремчанщини українською, російською та англійською мовами: там кожен знайде вичерпну інформацію про те, де краще зупинитись, поїсти чи розважитись [1].

Також, важливим елементом розвитку туризму стало підписання між Україною та Європейським Союзом угоду «Про єдиний авіаційний простір», яку ще називають «авіаційним безвізом» або «відкритим небом» з ЄС. Угода про «відкрите небо» передбачає, що європейські компанії без обмежень зможуть літати в будь-які аеропорти України, а українські авіаперевізники - у будь-які аеропорти країн ЄС. При цьому Україна зобов'язується дотримуватися європейських стандартів авіабезпеки. Подібні угоди були підписані й з низкою країн арабського світу. Так, завдяки угоді із Саудівською Аравією у 2021 році прийняли близько 300 рейсів з майже 50 тис. гостей. У середньому арабський турист

витрачає в Україні 2500 доларів за 5-7 днів перебування тут, не складно поррахувати, що з початку року вони принесли до туристичного сектору України більше 100 млн. доларів. Водночас Державне агентство розвитку туризму зазначило, що за перше півріччя 2021 року кількість туристів в Україні знизилася на 31,54% – до 1 млн 424,47 тис. осіб. Падіння показника відбулося насамперед за рахунок туристів з Європи, в результаті їхня частка скоротилася до 70,4% із 80% за аналогічний період 2020 року, тоді як частка туристів з Азії зросла з 10,3% до 24,4% [4].

Цікаво, що одним з найбільш затребуваних серед арабських туристів є відпочинок у напрямках зеленого туризму. Окрім стандартних туристичних елементів користуються попитом відвідування джерел мінеральної води, лікувальних торф'яних грязей, гірських регіонів, лісів, сільської місцевості. Це спричинило те, що туристична інфраструктура почала перекладати матеріали, меню, вказівники та багато іншого – арабською мовою. Варто зазначити, що досвід української туристичної галузі у прийомі туристів із Саудівської Аравії, Кувейту, Бахрейну був практично відсутнім й суттєвою допомогою в організації нюансів туристичного обслуговування став обмін досвідом з представниками країн Європейського Союзу, куди туристи з вищезгаданих країн їздили найчастіше до пандемії. Створення он-лайн конференцій та запрошення представників Європейської туристичної організації дозволило представникам українського туристичного сектору якісно приймати нових туристів з арабських країн.

Висновки. Таким чином, в процесі проведеного дослідження було з'ясовано що досвід Європейського союзу в розрізі становлення та розвитку публічного управління зеленим туризмом в Україні є надважливим. Застосування елементів організації даного виду туризму, які вже вдало були опробовані в діяльності європейських представників зеленого туризму дозволило уникнути багатьох проблем та сформувало позитивний імпульс тим природним можливостям, якими наділена Україна. Розвиток цього напрямку має покращити імідж нашої держави, як туристично привабливої, сприятиме новим економічним інвестиціям та підвищенню загальної конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Бакурова А.В., Діденко А.В. Основні проблеми туристичної галузі // Матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернет- конференції "Проблеми формування нової економіки XXI століття". Львів, 2011. С. 89-94.
2. Барна М.Ю. Концептуальні підходи до розвитку культурного туризму // Матеріали наукової конференції "Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції" (м. Львів, 11-12 травня 2017 р.). Львів: ЛТЕУ, 2017. С. 62-64.
3. Домбровська С.Н., Білотіл О.М., Помаза-Пономаренко А.Л. Державне регулювання туристичної галузі України: монографія. Х.: НУЦЗУ, 2016. 196 с.
4. Туристична діяльність в Україні: Статистичний бюлетень / Від. за вип. О.О. Кармазева. К.: Державна служба статистики, 2017. 76 с.

5. John G. C. Kester. 2011 International Tourism Results and Prospects for 2012 // UNWTO News Conference HQ [Źródło elektroniczne]. – 2012. – 16 January. – Stiezka dostępu: http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_hq_fitur12_jk_2pp_0.pdf.

6. UNWTO Tourism Highlights, 2013 Edition [Źródło elektroniczne] / World Tourism Organization. – Stiezka dostępu: http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr_0.pdf

References:

1. Bakurova A.V., Didenko A.V. (2011) Osnovni problemy turystychnoyi haluzi [The main problems of the tourism industry]. Proceedings of the Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi Internet-konferentsiyi "Problemy formuvannya novoyi ekonomiky XXI stolittya" (Ukraine, Lviv, 2011), Lviv, pp. 89- 94.

2. Barna M.Y. (2017) Kontseptual'ni pidkhody do rozvytku kul'turnoho turyzmu [Conceptual approaches to the development of cultural tourism]. Proceedings of the Aktual'ni problemy ekonomiky i torhivli v suchasnykh umovakh yevrointehratsiyi (Ukraine, Lviv, May 11–12, 2017) Lviv: LTEU, pp. 62–64.

3. Dombrovs'ka S.M., Bilotil O.M., Pomaza-Ponomarenko A.L. (2016) Derzhavne rehulyuvannya turystychnoyi haluzi Ukrayiny [State regulation of the tourism industry of Ukraine]. Kharkiv: NUCZU. (in Ukrainian).

4. Derzhavna sluzhba statystyky (2017). Turystychna diyal'nist' v Ukrayini [Tourist activity in Ukraine], (eds. O.O. Karmazev) Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky.

5. John G. C. Kester. 2011 International Tourism Results and Prospects for 2012 / John G. C. Kester // UNWTO News Conference HQ [Źródło elektroniczne]. – 2012. – 16 January. – Stiezka dostępu: http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_hq_fitur12_jk_2pp_0.pdf.

6. UNWTO Tourism Highlights, 2013 Edition [Źródło elektroniczne] / World Tourism Organization. – Stiezka dostępu: http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr_0.pdf.